

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.11.2017, sp. zn. 25 Cdo 4066/2016, ECLI:CZ:NS:2017:25.CDO.4066.2016.1

Číslo: 33/2019

Právní věta: Nárok na náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti zaniká invalidnímu důchodci dnem, kdy mu ze zákona vznikl nárok na výplatu starobního důchodu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.11.2017

Spisová značka: 25 Cdo 4066/2016

Číslo rozhodnutí: 33

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Důchod starobní, Náhrada za ztrátu na výdělků

Předpisy: § 447 obč. zák.

§ 61a odst. 1 předpisu č. 155/1995Sb.

§ 81 odst. 4 předpisu č. 582/1991Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 13. 10. 2015, č. j. 30 C 677/2011-166, zamítl žalobu, kterou se žalobce domáhal po žalované zaplacení náhrady za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti za dobu od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2010 ve výši 122 088 Kč, od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2011 ve výši 106 596 Kč se zákonným úrokem z prodlení z těchto částek od 23. 12. 2011 do zaplacení, a dále měsíční renty ve výši 8 883 Kč od 1. 1. 2012 nadále; rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že v souvislosti s operací, kterou žalobce podstoupil dne 16. 3. 1989 u právní předchůdkyně žalované, došlo v důsledku jejího protiprávního jednání k trvalému poškození zdraví žalobce, byla proto povinna platit žalobci náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti. Tato povinnost přešla na žalovanou, za niž ji plnila vedlejší účastnice až do 1. 1. 2010, kdy žalobci vznikl ze zákona nárok na výplatu starobního důchodu. Soud po právní stránce uzavřel, že přiznáním starobního důchodu zaniklo žalobci právo na náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě, přičemž je nerozhodné, zda mu byl starobní důchod přiznán na základě žádosti či bez jeho žádosti. Dovedl rovněž, že přiznáním nároku na starobní důchod vzniklo žalobci právo na náhradu za ztrátu na důchodu podle § 447a zákona č. 40/1964 Sb. (dále též jen „obč. zák.“), pro úspěšné uplatnění takového nároku ale žalobce ani po příslušeném poučení nevedl potřebná skutková tvrzení a nenavrl důkazy.

2. K odvolání žalobce Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 11. 4. 2016, č. j. 8 Co 30/2016-208, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a ztotožnil se s jeho právními závěry, že za situace, kdy se žalobce stal poživitelem starobního důchodu, nemá již nárok na náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti a je nepodstatné, zda se tak stalo v důsledku vlastní volby žalobce anebo na základě objektivní skutečnosti (zákonné transformace invalidního důchodu na důchod starobní). Svůj závěr opřel o řadu soudních rozhodnutí (Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2015, sp. zn. [25 Cdo 1140/2012](#), ze dne 16. 5. 2002, sp. zn. [25 Cdo 1100/2000](#), ze dne 20. 9. 2012, sp. zn. [25 Cdo 3258/2010](#), a Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 9. 1995, sp. zn. [6 Cdo 127/94](#)) a uzavřel, že jakmile je poškozený příjemcem starobního důchodu, tak si své potřeby vlastní prací nezajišťuje a dochází u něj k takové změně poměrů, která způsobuje, že již nemá nárok na náhradu za ztrátu na výdělků, ale pouze na náhradu za případnou ztrátu na důchodu.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z § 237 o. s. ř. s tím, že dovoláním napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci a závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a to zda v režimu občanského zákoníku žalobci trvá nárok na náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti i poté, co mu byl invalidní důchod automaticky, tj. bez žádosti žalobce a proti jeho vůli, transformován na starobní důchod v souladu se zákonem č. 306/2008 Sb. Namítá, že na rozdíl od pracovněprávní úpravy, občanský zákoník žádný věkový limit pro skončení nároku na náhradu za ztrátu na výdělků nestanoví (jak potvrzuje rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. [25 Cdo 788/2012](#)), a že nebylo úmyslem zákonodárce změnou veřejnoprávního předpisu zasáhnout do soukromého práva tak, že fakticky zavede i v režimu občanského zákoníku věkový limit 65 let pro výplatu tohoto nároku. K citovaným rozhodnutím Nejvyššího soudu dovolatel uvádí, že v nich dovolací soud podmiňuje trvání nároku na náhradu ztráty na výdělků i subjektivním prvkem v podobě vůle poživitele důchodu, že jeho jediným příjmem má být nadále nikoli výdělek, nýbrž starobní důchod. Navrhl, aby dovolací soud napadené rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

4. Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že je považuje za nepřipustné, neboť navržená otázka hmotného práva již byla v řadě rozhodnutí odvolacího soudu řešena (např. v rozsudku ze dne 16. 5. 2002, sp. zn. [25 Cdo 1100/2000](#)), a že právní důvod, pro který došlo ke změně druhu zdroje příjmu žalobce, není významný. Navíc žalobce měl prostor pro nevyužití automatické přeměny invalidního důchodu na starobní důchod, když mohl požádat o zastavení výplaty starobního důchodu podle § 61a odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb. Plně se ztotožnila s odůvodněním odvolacího soudu a navrhla, aby bylo dovolání odmítnuto či zamítnuto a dovolateli uložena povinnost k náhradě nákladů odvolacího řízení.

III.

Přípustnost dovolání

5. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť otázka zda nárok na náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě trvá i poté, kdy byl poškozenému invalidní důchod bez jeho žádosti a proti jeho vůli změněn zákonem na důchod starobní, nebyla dovolacím soudem dosud vyřešena. Dovolání není důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

6. Podle § 242 odst. 3 věta první o. s. ř. rozhodnutí odvolacího soudu lze přezkoumat jen z důvodů uplatněných v dovolání.

7. Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.), které žalobce uplatňuje jako dovolací důvod, může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

8. Vzhledem k ustanovení § 3079 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014, posuzuje se věc podle dosavadních předpisů, tedy podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“).

9. Podle § 447 odst. 1 obč. zák. náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě činí rozdíl mezi průměrným výdělkem před poškozením a výdělkem dosahovaným po poškození s připočtením případného invalidního důchodu. Podle odstavce 2 náhrada za ztrátu na výdělků spolu s výdělkem poškozeného a s případným invalidním důchodem nebo částečným invalidním důchodem nesmí přesahovat částku stanovenou předpisy pracovního práva pro náhradu škody při pracovních úrazech a nemocech z povolání. Toto omezení neplatí, byla-li škoda způsobena úmyslně; z důvodů zvláštního zřetele hodných může soud určit vyšší částku náhrady též tehdy, byla-li škoda způsobena hrubou nedbalostí.

Podle § 447a obč. zák. náhrada za ztrátu na důchodu náleží v částce rovnající se rozdílu mezi výší důchodu, na který poškozenému vznikl nárok, a výší důchodu, na který by mu vznikl nárok, jestliže by do průměrného měsíčního výdělků, z něhož byl vyměřen důchod, byla zahrnuta náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti, kterou fyzická osoba pobírala v období rozhodném pro vyměření důchodu.

Podle § 61a odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění účinném od 1. 1. 2010, nárok na invalidní důchod zaniká dnem, kterým jeho poživatel dosáhl věku 65 let; tímto dnem vzniká tomuto poživateli nárok na starobní důchod.

Podle čl. II bodu 5., věta první, přechodná ustanovení, zákona č. 306/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, dosáhl-li poživatel plného invalidního nebo částečného invalidního důchodu věku 65 let před 1. 1. 2010, zaniká nárok na tento důchod dnem 1. 1. 2010; tímto dnem vzniká tomuto poživateli nárok na starobní důchod, a to ve výši, v jaké mu náležel dosavadní důchod.

Podle § 81 odst. 4 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění účinném od 1. 1. 2010, řízení o přeměně invalidního důchodu na starobní důchod se zahajuje z moci úřední.

10. Náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity) je jedním z nároků na náhradu škody z odpovědnosti za škodu na zdraví. Ke ztrátě na výdělků dochází proto, že pracovní schopnost poškozeného byla následkem újmy na zdraví snížena (omezena) nebo zanikla, a účelem náhrady za ztrátu na tomto výdělků je poskytnout přiměřené odškodnění tomu, kdo není schopen pro své zdravotní postižení, způsobené újmou na zdraví, dosahovat takového výdělků, jaký měl před poškozením. Škoda spočívající ve ztrátě na výdělků je tedy majetkovou újmou, která se stanoví ve výši rozdílu mezi výdělkem poškozeného před vznikem škody a výdělkem po poškození, k němuž je třeba připočítat případný invalidní nebo částečný invalidní důchod poskytovaný z téhož důvodu; tímto způsobem je vyjádřeno snížení (omezení) nebo ztráta pracovní způsobilosti poškozeného a jeho neschopnost dosahovat pro následky

újmy na zdraví stejného výdělků jako předtím.

11. Rozhodne-li se poškozený využít možnosti odejít do důchodu a na základě jeho žádosti je mu starobní důchod (případně mimořádný starobní důchod) přiznán, pak z toho také vyplývá, že dalším zdrojem jeho příjmů již nebude výdělek, případně částky či dávky, které jej nahrazují, ale přiznaný důchod; důvody, pro které se poškozený rozhodl, že požádá o starobní důchod (mimořádný starobní důchod), jsou přitom nerozhodné. Není-li zdrojem příjmů pracovníka výdělek či dávky jej nahrazující, ale přiznaný důchod, pak zde také není důvod k poskytování náhrady za ztrátu na výdělků; důvod k poskytování náhrady za ztrátu na výdělků (snížení nebo ztráta pracovní způsobilosti poškozeného a jeho neschopnost dosahovat pro následky újmy na zdraví stejného výdělků jako před poškozením) přiznáním starobního důchodu poškozenému odpadá (srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 9. 1995, sp. zn. [6 Cdo 127/94](#), publikovaný pod č. 35/1996 Sb. rozh. obč.).

12. Poživatel starobního důchodu tedy nárok na náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity) podle § 447 obč. zák. nemá a od okamžiku vzniku nároku na výplatu starobního důchodu je v občanskoprávních vztazích oprávněn požadovat pouze případnou náhradu za ztrátu na důchodu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2002, sp. zn. [25 Cdo 1100/2000](#) nebo ze dne 20. 9. 2012, sp. zn. [25 Cdo 3258/2010](#)). Tato rozhodnutí zohledňovala skutečnost, že splnění předpokladů pro vznik nároku na starobní důchod (mimořádný starobní důchod) samo o sobě neznamenalo zánik nároku na náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti; i po splnění těchto předpokladů totiž poškozený neměl právní povinnost požádat o přiznání starobního důchodu, nýbrž záleželo na jeho rozhodnutí, zda o takovou dávku skutečně požádá (§ 94 odst. 1 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění zákona č. 110/1990 Sb., č. 180/1990 Sb. a č. 231/1990 Sb. rozhodný pro posouzení nároků řešených v citovaných rozhodnutích). Nárok na dávku důchodového zabezpečení a sociální péče vzniká dnem splnění podmínek stanovených příslušným zákonem, popřípadě prováděcími předpisy; nárok na výplatu dávky vzniká splněním podmínek stanovených pro vznik nároku na dávku a na její výplatu a podáním žádosti o přiznání nebo vyplácení dávky (důchodu).

13. Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění účinném do 31. 12. 2009 v ustanovení § 54 odst. 1 a 2 upravoval vznik nároku na starobní důchod a jeho výplatu obdobně, tedy nezbytnou podmínkou jeho výplaty bylo podání žádosti (ostatně je tomu tak dosud pouze s níže uvedenou výjimkou). Zákon č. 306/2008 Sb., kterým byl s účinností od 1. 1. 2010 zákon č. 155/1995 Sb. novelizován, doplnil nové ustanovení § 61a, které stanoví limit (věkovou hranici 65 let), do něhož je možno poskytovat invalidní důchod, a zavádí zákonné transformování invalidního důchodu na důchod starobní. Současně § 81 odst. 4 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění účinném od 1. 1. 2010, zakotvuje provedení zákonné přeměny invalidního na starobní důchod z úřední povinnosti. Tato změna není závislá na vůli poživatele invalidního důchodu, dojde k ní ze zákona a je realizována z úřední povinnosti. Od 1. 1. 2010 tedy platí, že dnem, kterým poživatel invalidního důchodu dosáhl věku 65 let, zaniká mu na tento důchod nárok a současně mu vzniká nárok na důchod starobní.

14. Tato situace nastala i v případě žalobce, který byl poživatelem invalidního důchodu a v důsledku přechodných ustanovení (čl. II bodu 5., věta první, zákona č. 306/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů) mu k 1. 1. 2010 zanikl nárok na invalidní důchod (ve věku jeho 66 let) a současně mu vznikl nárok na starobní důchod ve výši, v jaké mu náležel dosavadní invalidní důchod.

15. Ze zákona tedy došlo k situaci, že dalším zdrojem jeho příjmů již nebude výdělek, případně částky či dávky, které jej nahrazují, ale přiznaný starobní důchod. Není-li zdrojem příjmů žalobce dávka nahrazující jeho výdělek (invalidní důchod), odpadá důvod k poskytování náhrady za ztrátu na výdělků a nic na tom nemění skutečnost, že se tak stalo nezávisle na vůli žalobce. Dovolatel namítal,

že úmyslem zákonodárce nebylo změnou veřejnoprávního předpisu zasáhnout do soukromého práva faktickým zavedením věkového limitu pro poskytování odškodnění. V této souvislosti je na místě připomenout důvodovou zprávu k zákonu č. 306/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. V ní se uvádí, že základní důchodové pojištění předpokládá soustavnou výdělečnou činnost pojištěnců do dosažení určitého věku, a to z důvodu, že nejen zdravotní stav, ale i znalosti, schopnosti a dovednosti osob do určitého věku jsou na takové úrovni, že většině pojištěnců umožňují soustavnou výdělečnou činnost, která je zdrojem jejich příjmu. Po dosažení věku 65 let se pak již nepředpokládá jako hromadný jev soustavná výdělečná činnost ani u „neinvalidních“ pojištěnců. Z hlediska zdravotního stavu, výdělečné schopnosti a schopnosti pracovního začlenění se po dosažení věku 65 let situace u osob „neinvalidních“ a plně invalidních zpravidla již vyrovnává, neboť ve vztahu k výdělečné činnosti mají obdobná omezení, vyplývající jak z věku, tak ze zdravotního stavu. Jediný rozdíl je pak v době vzniku tohoto stavu (situace); u „invalidních“ osob vznikl tento stav (situace) před splněním podmínek nároku na starobní důchod. Většina zahraničních důchodových systémů tuto situaci vyřešila, když na základě zákonné úpravy dochází k „automatické“ transformaci invalidního důchodu na důchod starobní. Dosavadní právní úprava vedla k tomu, že i osoby starší jsou poživateli plných invalidních důchodů, a to až do konce svého života. Navrhovaná právní úprava, která je v souladu s principy fyziologického stárnutí, tuto nežádoucí situaci řeší, a to bez vlivu na sociální jistotu občanů, kteří budou zabezpečeni důchodem starobním (starobní důchod bude přiznán nejméně ve výši dosud vypláceného plného invalidního důchodu); přitom nebude dotčeno jejich právo požádat o přiznání starobního důchodu podle příslušné právní úpravy. Z textu důvodové zprávy jasně vyplývá záměr zákonodárce omezit poskytování invalidního důchodu pouze na dobu, kdy nahrazuje soustavnou výdělečnou činnost pojištěnce, což koresponduje s odškodněním ztráty na výdělku.

16. I když občanský zákoník neurčuje dobu, po kterou se poskytuje náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti, neboť nelimituje existenci nároku věkem ani jinými okolnostmi, nelze mít za to, že uzákonění přeměny invalidního důchodu na důchod starobní k dosažení věku 65 let, je v rozporu se smyslem odškodnění ztráty na výdělku zakotvené v občanském zákoníku. Účelem institutu náhrady za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity) je reparovat újmu odvíjející se od ztráty pracovní způsobilosti poškozeného, kdy odškodnění náleží po dobu, po kterou ztráta pracovní způsobilosti brání poškozenému, aby si příjmy k úhradě svých potřeb opatroval vlastní prací. Avšak za situace, kdy po dosažení věku 65 let je plné pracovní začlenění (nejen z hlediska zdravotního stavu, ale i schopnosti soustavné výdělečné činnosti) spíše výjimkou i u osob, které nejsou poživateli invalidního důchodu, není stanovený limit v rozporu s úmyslem zákonodárce odškodnit ztrátu na výdělku způsobenou ztrátou pracovní způsobilosti v důsledku škodné události.

17. Ze všech těchto důvodů dospěl dovolací soud k závěru, že odvolací soud zcela správně dovodil, že vznikem nároku na výplatu starobního důchodu podle § 61a odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění účinném od 1. 1. 2010, zaniká invalidnímu důchodci nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity).

18. Obdobně je problém odškodnění ztráty na výdělku po skončení pracovní neschopnosti při zákonné přeměně invalidního důchodu na důchod starobní řešen např. na Slovensku, kde byla zavedena zákonem č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení s účinností od 1. 1. 2005, a soudní rozhodnutí vycházejí ze závěru, že zákonnou změnou invalidního na starobní důchod zaniká nárok na výplatu náhrady za ztrátu na výdělku a vzniká nárok na náhradu za ztrátu na důchodu (rozsudek Krajského soudu v Bánské Bystrici z 19. 10. 2006, sp. zn. 12 Co 195/2006).

19. Poukaz dovolatele na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. [25 Cdo 788/2012](#), není přiléhavý, neboť ten řeší otázku, zda trvá nárok na náhradu za ztrátu na výdělku v případě

pracovního poměru na dobu určitou za zcela jiného skutkového stavu než v dané věci (navíc v období, jež předchází účinnosti novely zákona o důchodovém pojištění, již byla zavedena zákonná transformace invalidního důchodu na důchod starobní). V tomto rozhodnutí sice dovolací soud podotýká, že občanský zákoník neomezuje nárok pouze na dobu trvání pracovního poměru či jej nelimituje věkem, avšak současně uvádí, že nárok trvá, dokud nenastane změna poměrů na straně poškozeného. Rozhodnutí v projednávané věci ale stojí na závěru, že k takové změně poměrů u žalobce došlo (byť nikoli z jeho vůle, ale ze zákona).

20. Z těchto důvodů je zřejmé, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu je z pohledu uplatněného dovolacího důvodu věcně správné, a Nejvyšší soud proto dovolání žalobce podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.